

**Evreii
în arta
prezentului**

Povestea unui album de pictură

Un album de artă de o eleganță grafică plină de distincție își trimite enigma sa provocatoare chiar de la titlu: „Raul Egon Lebel – un secol de culoare”. Cine să-și permită o lucrare cu 150 de reproduceri color – un adevărat lux pentru costurile tipografice de azi? Dar mai ales cine să fie pictorul acesta necunoscut care a irumpt, în octombrie 2007, în saloanele Palatului Șuțu, cu valurile de culori fierbinți, solare, ale tablourilor sale, cu toate aceste portrete și peisaje ale unui Paradis tropical, dar și cu imagini ale unui sat românesc patriarhal și senin (pe care le reproduce albumul)?

Îți liniștești complexe trezite de propria ignoranță, când afli că doar câțiva specialiști ori colecționari mai cunosc acest nume, despre care nu s-a mai auzit în România de pe la mijlocul secolului trecut. Și că undeva, într-o casă veche din Colentina, există o doamnă vârstnică (ce păstrează încă semnele delicatei sale frumuseți din tinerețe) care poartă și azi în suflet, neștearsă, amintirea acestui bărbat care i-a nemurit, în zeci de portrete, înfățișarea și i-a marcat pentru totdeauna viața. I-a fost opt ani soție și, când s-au despărțit, i-a lăsat, în niște cutere prăfuite din pod, nenumărate tablouri, care au revenit la viață (și la glorie) abia acum; când un foarte tânăr colecționar-aventurier (cum își spune singur), Adrian Buga pe nume, a purces în marea aventură a redescoperirii și valorificării acestei opere. O muncă de Sisif și de detectiv totodată, în care avea neapărat nevoie de aliați. Îi găsim recomandări pe prima pagină a albumului – catalog. Sub motoul „Salvează (de uitare) un Artist, și salvezi Arta întreagă” și sub emblema Fundației „Henry Mălineanu”, îi aflăm pe cei doi fii ai compozitorului, Mălin și Codruț Mălineanu, unul aflat în Franța, altul – în România, care au oferit sponsorizarea acestei splendide cărți de artă. Și pentru că autorul acestei îndrăznețe expediții de recuperare a operei și a poveștii pictorului voia să-i redea de la bun început statură artistică, prea multă vreme ignorată, iată și colaborarea binevoitoare a Casei regale, care prezintă, sub semnătura Alteței Sale Prințipele Radu, *Cuvântul înainte* al volumului. Cuvânt care se sfârșește astfel: „Raul Lebel, Zugravul, este astăzi mai prețios decât ieri. Nu pentru că a trecut timpul, ci pentru că timpul nu a trecut degeaba”.

Ei bine, cine este acest pictor, pe urmele căruia Adrian Buga a pornit, cu o juvenilită și fremătătoare curiozitate, pe la 24-25 ani (azi are 29), contrariindu-i desigur pe colecționarii, în cercurile cărora nu se pătrunde cu ușurință? Să-i folosim textul (bilingv: româno-francez!) și documentarea făcută cu stăruință de ambițios student în Istoria Artelor. Vă mai amintiți, unii dintre dumneavoastră, de produsele de panificație Herdan, pe care Bucureștii interbelic le consuma cu delicii, ceea ce a făcut din familia fraților Max, Sever și Enghel Herdan – proprietarii fabricilor de pâine și ai morii „România Mare” – una dintre cele mai prospere firme evreiești ale vremii? Raul era nepotul lor de soră, un dandy prezentabil și carismatic, cu pricepere în afaceri, mare iubitor de sport (bob, automobilism, judo, fotbal), dar mai ales împătimit de pictură, studiată cu seriozitate la

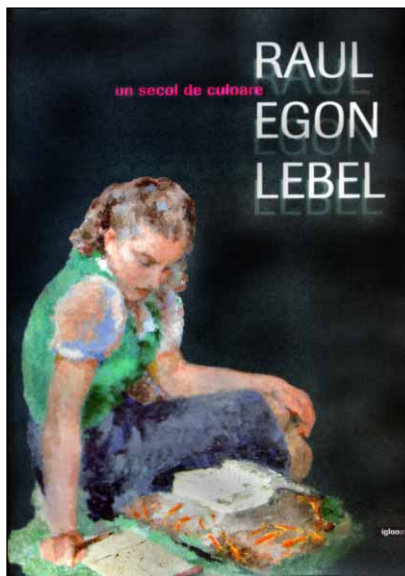
București și la Paris. Deși burlac râvnit de toate domnișoarele bogate și „de familie”, el s-a simțit atras de grația sfioasă a unei fete de 17 ani, Ana Beja, care lucra în fabrica lor de biscuiți, și-o face muză și soție; dar, ca aproape toate iubirile, nici aceasta nu ține o viață, așa că se despart, el lăsându-i (și) podul plin de comori picturale, care au zăcut, năpădite de praf, aproape o jumătate de secol. Plecat, în 1962, în Franța, cu cea de-a doua soție a sa, Lilian Heilpern Lebel (prin intervențiile făcute de familia franceză a acesteia), el stă o vreme la Paris, pictează, expune, dar apoi cumpără o mică proprietate agricolă în sudul Franței, la Roussillon-Vaucluze, unde trăiește din creșterea găinilor pitice, a caprelor (cine nu cunoaște delicata brânză de capră!), din cultivarea smerei și a pepenilor galbeni. Și, desigur, pictează frenetic. Un evreu fermier și artist, totodată, ce poate fi mai atipic? Vă spun ce: un evreu – român – fermier – pictor transformat în călător pe oceanele lumii. În 1985, după moartea celei de-a doua soții, cuprins de o adâncă depresie, urcă pe un vas și se oprește în minusculele insule de origine vulcanică, Réunion, de lângă Madagascar. Unde descoperă acele fabuloase peisaje încinse de soare și răcorite de verdele unei vegetații luxuriante. În anii tineri – scria cunoscutul critic Barbu Brezianu – „colorile pictorului erau puse pe pânză precum o muzică abia murmurată, suavă și sensibilă”; acum, pictează navalnic, cu efecte cromatice puternice, în tușe largi și tonuri ce dau emoții intense, „în violetul tenebrelor, ultramarinul oceanelor, purpurii sângelui, portocaliul focului, verdele pajștilor, simbolizând trăirile noastre marcate de groază, moarte sau speranță” – cum spunea pictorul.

Albumul frapează tocmai prin aceste două stiluri diferite: de la delicatețea impresionistă a primelor lucrări, la această explozie vitală, energizantă a culorilor sale coplesitoare. Și iată că la cea de-a treia sa tinerețe, Lebel pictează mai viril și mai plin de bucuriile vieții ca la cea dintâi. Să ne mire că se căsătorește, pentru a treia oară, la vârsta de 80 de ani, cu o pictoriță franțuzoaică, desigur, mult mai tânără, Monique Portier, căreia i-a fost și maestru, transmitându-i întreaga sa magie picturală?

Mai curând, te întrebi cum de s-a îndurat un asemenea rar exemplar uman să părăsească viața. Un an îi mai lipsea, în 27 iulie 2006, ca să-și rotunjească centenarul. Ei bine, n-a mers. Se vede treaba că viața își pierduse răbdarea cu el, exact în ultimul salt spre un al doilea veac de existență. Dar oare, când lasă după sine asemenea semne ale poftei de viață și ale savorii frumuseților ei, se mai poate socoti cineva un învins al trecerii timpului?

SANDA FAUR

Născută la Constanța, în 1907, Cella Serghi și-a terminat studiile la București, unde, în 1931, își ia licența în Drept. În 1933, este colaboratoare la „Gazeta” sub numele de Cella Marin, apoi la „Reporter”, face cronică teatrală, „Revista Fundațiilor”, „Democrația”. Primul roman, „Pânza de păianjen”, este publicat în 1938, apoi revizuit și republicat în 1962. Prietenia cu Camil Petrescu îi influențează scrisul. În 1950, publică alt roman, „Cad zidurile”, revizuit în 1967, sub titlul „Cartea Mironei”. Elaborarea romanului a fost influențată de colaborarea cu „Viața Românească”, în speță cu D.I. Suchianu. A mai publicat și alte cărți, dar acestea poartă amprenta proletcultismului („Cântecul uzinei”, „S-a dumirit moș Ilie” etc.). „Fetele lui Barotă”, „Gențiane” sunt mai

Centenar CELLA SERGHI

apropiate de stilul propriu al autoarei, apreciat cândva de Eugen Lovinescu, iar după război, de Ion Negoițescu.

„Nu trebuie să trec prin viață fără să las în urmă o lacrimă, o tresărire... ceva care să-mi semene... să scriu o singură carte... despre oameni care vor să fie fericiți”, mărturisea Cella Serghi în memoriile ei.

Autoarea și-a dedicat primul roman prietenilor Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sebastian. Cella Serghi a înțeles, ca și Sebastian, duplicitatea, cabotinizmul prolegionarului profesor Nae Ionescu, care considera că „evreul trebuie să sufere”, fatalmente.

În 1946, îl revedea pe Ilarie Voronca, fost luptător în Maquis, prietenul lui Fundoianu, Max Jacob, Desnos, ucis în Holocaust. Romanul „Mirona”, o revizuire a „Cărții Mironei”, conține mărturii ale unui supraviețuitor de la Auschwitz. Privim fotografiile cu Cella Serghi – o femeie frumoasă, cu ochi visători. Realitatea, de care spunea că fuge, a urmărit-o mereu, hrânindu-i spiritul. A murit, într-un inexplicabil anonim, în 1992, la București.

BORIS MARIAN

Destăinuirile memoriei afective

Octav Panu-lăși mi-a fost nu numai șef la Radio, dar și cel mai bun prieten. Multe sfaturi utile mi-a dat Panu, mai ales în ce privește scrisul, dar și unele proaste, iar acelea, din păcate, erau tocmai de viață. De pildă, foarte rău a fost acela de a mă lăsa de medicină, taman când ajunsesem în anul 6 și mai aveam de trecut doar câteva hopuri ca să ajung doctor. Chiar dacă nu aș fi atins performanțele lui Cehov, Axel Munthe sau chiar ale lui Aurel Baranga, puteam să fiu și medic și scriitor. Dar, plecând el de la Radio și ajungând redactor la Cinematografie, nu numai că a scris două scenarii excelente („Singurătatea florilor” și „Tată de Duminică”), dar m-a atras și pe mine în încercarea de a deveni cineast. La insistențele lui, m-am apucat să înjghebez o comedie romantică. Ba, Panu m-a ajutat și la elaborarea unor dialoguri mai partinice, pentru că singur mereu o dădeam pe alături, neputând să urmez exact zig-zagurile unei linii drepte a Partidului.

Comedia se intitula *Post-Restant* și în ea era vorba de povestea a doi ingineri, participanți entuziaști la construcția unui nou oraș. Pe unul îl chema Puiu (Iurie Darie) și era un inventator plin de idei, dar extrem de timid în probleme de dragoste, celălalt se numea Dan (Ion Dichiseanu), iar cuceririle lui amoroase erau nenumărate. Pe neașteptate, celor doi le sosește o scrisoare a unei fete – Liliana (Florentina Mosora), dar care era adresată de fapt fostului locatar al micului lor apartament. Acesta era un ticălos care sucise capul fetei și apoi dăduse bir cu fugiții. Impresionat de trista epistolă, Puiu trimite ca

răspuns nu mai puțin de 111 scrisori, deși nici măcar nu știe cum arată cea căreia i se adresează. Liliana, mișcată de aceste mesaje, hotărăște să-l cunoască pe autorul lor și își anunță sosirea în orașul respectiv. După ce în locul ei vine o funcționară de la Asigurări (Zizi Șerban), pe care cei doi, la început, o iau drept Liliana, își face apariția și frumoasa fată. Neîndrăznind să recunoască faptul că el a scris inspiratele epistole, Puiu îl prezintă pe Dan drept autorul lor. Dar fina intuiție a femeii îndrăgostite va descoperi

„Post-Restant”

corespondentul real. În film mai apăreau și două fete mai ușuratece, concurente la farmecele lui Dan. Ele erau interpretate cu haz de către Vasilica Tastaman și Coca Andronescu. Un funcționar la oficiul de invenții și inovații, cu numeroase ticuri birocratice, era admirabil jucat de Grigore Vasiliu-Birlic, tiran în fața petiționarilor și sclav supus în fața soției, nu alta decât Natașa Alexandra. Portar, dar și administrator al blocului locuit de cei doi ingineri – Alexandru Giugaru, dispunea și el de o partitură comică.

Când filmul a fost gata, conform obiceiului, el a fost întâi prezentat criticilor. Majoritatea l-a lăudat pe regizorul Gh. Vitanidis, care, într-adevăr, făcuse o treabă bună și, în schimb, acri și hipersteți, criticii l-au făcut praf pe scenaristul debutant, adică

pe mine. Au urmat ore de coșmar. Am refuzat să mai mănânc, să dorm, să mă bărbieresc, chiar să mă spăl și să mai ies pe stradă. Mă închisesem în casă, iar soția împreună cu bieții mei părinți tremurau îngrijorați că, băntuit de o gravă depresie, nu cumva să-mi pun capăt zilelor.

Însă, în ajunul premierei ce urma să aibă loc la cinema Patria, primesc un telefon de la cunoscutul prezentator de televiziune, Ion Mustață.

- Octave, vino imediat la Mărul de Aur. (Pe atunci, fostul club al miliardarilor devenise un restaurant al ziaristilor).

- Nu vin! Vreau să mor!

- Lasă moartea și vino aici, neapărat!

Nu știu nici astăzi cum de m-a convins Mustață că, așa cum eram, nebarbierit și nespălat, m-am urcat în mașina proaspăt cumpărată – un Ford vechi din 1949, aflat cam la a 12-a mână, și am aterizat la Mărul de Aur. Prin ferestrele întredeschise - era în iarna lui 1961 - răzbăteau hohote de râs și aplauze furtunoase. Curios, neștiind ce se întâmplă, am pătruns înăuntru. Ce să vezi? *Post-Restant* era prezentat ziaristilor (nu criticilor) în avanpremieră. Succes inimaginabil. Nu-mi venea să-mi cred ochilor și mai ales urechilor, asurzite de aplauze. Pentru a doua zi însă, conducerea Cinematografiei, în care se număra și Paul Cornea (el fiind cel care aprobese scenariul), luase hotărârea ca, la prezentarea interpretării și a echipei realizatoare a filmului, să nu urce pe scenă și scenaristul, pentru că acesta nu plăcuse criticilor.

Dar, surpriză! În ziua următoare, la Patria, publicul, care nu se prea înghesuia la filmele

românești, a dat năvală și a spart geamurile în încercarea disperată de a obține „un bilet în plus”. Premiera s-a desfășurat cu lume în picioare. Aproape că nu se deslușeau unele replici din pricina aplauzelor repetate. La final, de la balcon, eu priveam trist prezentarea interpretelor și a echipei, din rândurile căreia singurul absent era subsemnatul.

Dar, în fața succesului neobișnuit, conducerea Cinematografiei a decis, în mod excepțional, și o a doua premieră oficială, cu prezentarea, pe scenă, a tuturor interpretelor, a echipei și... a scenaristului.

Dacă cronicile au fost în continuare reținute (nu și cele din provincie, toate - mai mult decât elogiatoase), în prestigioasa revistă „Viața Românească” a apărut un articol al lui D.I. Suchianu, decanul criticilor de film și incontestabil cel mai priceput dintre ei. Iată ce scria maestrul: „*Post-Restant* este un film reușit. Totuși, acestui film i s-a reproșat drept curus ceea ce este în fond o calitate. A fost învinuit că amestecă mai multe genuri: 1. povestea științifico-fantastică (micul robot care știe să spună numai: «Mă cheamă Mitică, pălăria și paltonul dvs.»); mecanizarea din interiorul apartamentului) 2. documentarul (prezentarea unui nou oraș) 3. o poveste de dragoste; 4. un chiproco de vodevil combinat cu (...) 5. legenda lui Cyrano de Bergerac (care face declarații de dragoste pentru altul). În realitate, nu e amestec, e sinteză. Și mai e ceva, extrem de original. Toate aceste aspecte de viață și de idei sunt învelite într-o delicioasă atmosferă de glumă”.

Cronica lui Suchianu mi-a șters toate lacrimile.

OCTAVIAN SAVA